

ban, ami irracionális, belső terességet érzékeltet: „Ámde ami miatt én elfogadtam és kora reggeli utcámnak használni tudtam Szeredy Dani (varázslatos) genovai utcáját, abban nem sok külső hasonlóság lelhető. Egyszerűen – pofonegyszerűen – az első pillantásra én a Fehérvári út 15/b-re ismertem rá. // Mi a hídtól indultunk, a térről, ahol javában épül a fürdőszálloda a meredek sziklás hegyoldal lejtőjén, a helyi érdekű villamos hosszú vonatjai nagy körben kanyarodnak vissza itteni végállomásukon, lent a széles folyó, nagy víz, itt kis révhajók kikötőkkel, de túloldalt, a Vámház és a zöldségpiac alatt már tekintélyes kofahajókkal. Összekötő vasúti híd, Csepel, emitt a természetesök lehajtják kémményeiket, amott a Feneketlen-tó... Ej, Bébé, csak nem akar a Lágymányosod a Földközi-tengerrel vetélkedni? // Nem, nem. Tudom ugyan jól, hogy a nagy kék vizet ez nem sértené, mert ő is jól tudja, hogy a kicsi tó nagy nádasában Halász Petárral wigwamokat és titkos járatokat építettünk, jó tengeri rablók, igaz mediterrán kincseinknek. Azonban – mondok – nem a két utca bárminemű földrajzi hasonlósága volt, amire ráismerhetett az ember. A

kelő vagy a lemenő nap órájában a Fehérvári úton a négy- és ötemeletes házak falán is úgy kúszik le vagy föl az árnyék, hogy a legfelső ablaksorok fölött egy világos sáv marad alkonyatkor, vagy támad hajnalban: vegyük úgy, hogy – a maga módján – varázslatosan felragyog. Vegyük úgy – mert amire ráismeresz, az a varázslat. Szeredy hazatalált itt. Miután a béke is ide-oda vetette őt Európában, D. P., hontalan útlevéllal, Genova befogadta. Szerinte az volt a titka az olasz városnak, hogy ő rögtön, ahogy betette ide a lábát, befogadta, és Genova simán folytatta ezt a befogadást vele. Nekem a Fehérvári úti ebéd-lőablakomhoz kellett Dani utcája.”

Ha most ezzel a szövegrésszel sikerült valamilyen Ottlik-otthon-érzetet keltenem, amire további wigwamok és járatok építhetők, az kész csoda. Remélem, örömmel méregethetjük, melyik épület-szárny, mely ablaka lehetett a szóban forgó, amiben a fény olyan megragadhatatlanul, mégis örök érvénnyel tudott arrébb húzódní az ebédlő szőnyegén. És most állítsunk mi is emléket ezzel a koszorúval. Jó, hogy van egy ilyen hely Budán, ahol tényleg kanyarodik a villamos még ma is.

UTRY ATTILA

Hegyi Béla: Zárójelentés a kor falára

Magánkiadás, 2012

„A tisztos méltánylás talán megilletne engem is, de – úgy érzem – jobb és könnyebb a méltó csönd és a tisztos lelkiismeret.” Igen, ez a vallomás illik legjobban Hegyi Béla barátomuramhoz (*sic!*), és kívánom, kérem a Mindenek Urát, hogy jó egészségben, békességben és bölcsességben éljen még számos éven át! Az idén betöltötte nyolcvanegyedik évét. Nem emlékszem, hogy tavaly, a nyolcvanadik születésnapjára megillette volna egy tisztos méltánylás. Ez is indokolja, hogy írjak néhány sort – utolsónak (?) tűnő – művéről: a dialógusok, példázatok, jelenségek után zárójelbe tett élete jelentőségéről.

Első olvasatra nehezen értettem meg, hogy a *Zárójelentés* mint fogalom és a zárójel mint írásjel ennyire közel állnak egymáshoz. Nem tudom elfogadni, csak tiszteletben tartani, hogy 2012-ben hetvenötödik születésnapjára, magánkiadásban megjelent huszonhetedik kötetében, a *Följegyzések* trilogia harmadik könyvében (*Szélvitorla*, 2004; *Éhe a szeretetnek*, 2008) bejelenti, hogy nem ír többet. El-

búcsúzott Olvasóitól és az ezredfordulótól. „Én mindazt, ami volt az életemben eddig, most zárójelbe teszem.” Hasonlóan cselekszik, mint Herczeg Ferenc, aki 1945-ben letette tollát? Megértette, hogy új világ következik, amihez neki már semmi köze nincs. És hasonlóan, mint barátja, Gyertyán Ervin, aki „a rendszerváltozásnak nevezett hatalomváltáskor, miután beözönlöttek a brutalitást, perverzítót, katasztrófát propagáló filmek, elhatározta, hogy nem ír több filmkritikát”.

A kötet első írása (a *Zárójel után* című) úgy idézi a két író példáját, hogy fizikai és lelki értelemben is melléjük áll. „Ami e századvégen megérkezett, és egyre agresszívebben tör előre, immár nem az én világom, valami más, idegen, hamis és taszító világ... Miközben búcsúzom, megértéssel vagyok a felnövekvő nemzedékek iránt. Rettenetes idők tanúi és bevezetői lesznek.” Ebben a drámai mélységű, katarzisa ösztönző írásban valóban közel került egymáshoz a zárójelentés és a zárójel, de merem

UTRY ATTILA (1949) Miskolc

remélni, hogy ez nem a vég, nem is a vég kezdete, hanem a *Feljegyzések* dramaturgiai szabályszerűségének megfelelő szerkesztői-írói bravúr, amelyet csak a méltán halhatatlan nagy klasszikusaink tudtak alkalmazni írásaikban. Az *Ómagyar Mária-siralomtól* kezdve, a középkor klasszikusain és Balassin, illetve a reformkori klasszikusokon át mesterei nagyságáig emelkedve. Hubay Miklós, Ottlik Géza, Pilinszky János és Rónay György jut hirtelen eszembe. Hegyi Béla, a kiváló szerkesztő, dramaturg és költő is méltó a Maestro, a polihisztor megszólításra is. *Mit ér?*, *Szent Ignác tanácsa*, *Ecclesia regnans* című versei alkalmas helyen és időben feltűnnek a könyvben is.

Állítólag a történelem nem ismétli önmagát, de az örök kérdésekre minden korszakban születtek/születnek válaszok, és így mintegy spirálon felfelé haladva a kérdések, válaszok időnként találkoznak a csigavonalon. Valóban úgy tűnik, mintha a történelem ismétlésének fogságában vergődni, különösen akkor, amikor a politika igyekszik leigázni a kultúrát. Ezt írja le a *Korszaknyitány?* című politikai paródiájában. Az igazán patinás, tanulmányba illő feljegyzések: *Márai föltámasztása*, *Határ Győző levelei*, *Hegyi-példázatokba illő tanítások* (*Hit, hipotézis, hiedelem*) és a meghurcoltatás, elhallgattatás, hatalmi játszmainak dokumentumai (*Alakváltozások I., II., III., Az a bizonyos följelentés*) vegyes érzelmeket váltanak ki az olvasókban, de a kor falán némi humor is feltűnik: „– Hallod? Te, ez úgy sivalkodik, mint az Ima Sumák! – Sumákolva imádkozik” (*„Épületes” párbeszéd*).

A nyomasztó egyház- és társadalompolitikai események, különvélemények, ármányok sötét folyamában időnként villanófényként megjelennek a szerző magánéletére, szociális kapcsolataira utaló feljegyzések is. Írói bravúr, hogy hol és mikor kerül beszúrára egy-egy ilyen. Ezek kevésbé keserűek, inkább „énelemző”, önmegszólító, őszinte dilemmák, de a mögöttük érződő feszültség, a hiteles szomorúság, a remény és a félelem küzdelme elevenedik meg az írásokban (*Egy barátság fináléja*, *Apám óriási csalódása*, *Sohasem hittem*, *Ha visszatekintek az életemre*, *A szüleim házassága*, *Anikó Jegyzőfüzetéből*, *Anikó szerelme*, *Miért leszünk öngyilkosok*). Hasonló villanás jelenik meg a Balczó, Kósa, Karinthy Ferenc személyiségét idéző írásaiban. A dialógus, a riport, az interjú, a példázatok és jelenségek megelevenítésének, ábrázolásának nagymestere könyvéből nem maradhattak ki azok a feljegyzések, amelyekben a szerző olyan jelentős emberek gondolatait, leveleit idézi olvasóinak, akikről ezeket a dolgokat, szellemi kulturális örökségük forrásait egyébként máshol nem tudnánk megtalál-

ni. Hegyi Béla mint ismert jelenségeket jegyzi fel a kor falára többek között Hegedűs Gézánál tett látogatásait; Romsics Ignác a Kádár-korszakról írt elemzését; Kádár János gyónását, „szánni való halálát”, sírjának kirablását; Heinrich Böll budapesti látogatását, Király István, Hamvas Béla, Tordai Zádor, Márai Sándor, Sánta Ferenc, Fekete Gyula gondolatait.

Négy, jaj! címmel írt feljegyzésében ismét példázatokra vált a szerző. Itt is a lényegre, a csak rá jellemzőt fogalmazza meg: a lélekvadászokról, a képmutatásról, álnokságról, hataloméhségről. Hegyi Bélának ismét egy bravúros szerkesztői oldalát ismerhetjük meg. Egyes szám első, de többnyire második-harmadik személyben szólítja meg szereplőit: a Lelket, Csongort és Tündét, a Hatalmat, a Pedofilt. Ellenpontként szinte „az égből száll alá” a *Jézus Hegyi Beszéde* című jegyzete, amelynek legfőbb tanúsága: „ne féljete. Én veletek vagyok, de összefogott erőtök, közös akarat és törhetetlen hittel végzett munkátok szükséges ahhoz, hogy veletek is maradjak” – mondá Jézus Hegyi Béla példázatában.

Az egyházi és állami hivatalok manifeszt és látens szolgálatait folyamatosan ellenőrzés alatt tartották. Akkor is, amikor fent, és akkor is, amikor lent volt karrierje zászlaja. Az orwelli esztendő (1984) óta kísérté-kísértette ez a hullámvérés 2-4 évenként, de továbbra is töretlen hittel, professzionista hozzáértéssel végezte alkotói, szerkesztői, filmrendező-dramaturgi munkáját. Zivatarok után végre békés napsütésben, újra friss légkörben érezhette magát, amikor – 1991-ben történt rehabilitálását követően – visszatérhetett kedvenc műfajaihoz, a dialógusokhoz, a példázatokhoz és a jelenségekhez. Az Esti Hírlapnál Mádl Ferencsel készített kétértelmű interjút a miniszter főművéről, a Nemzeti Alaptantervről. Zárójelben teszi fel nyolc év múlva a jogos kérdést, „sikerül-e valamit tartósan megvalósítani” a művelődési és közoktatási miniszternek (1993–1994) a NAT érdekében végzett munkásságából, „vagy megfeneklik minden akarat fülledt dilettantizmuson, aszmatikus műveletlenségen, sokkoló politikai karrierhajszában”.

A kötet fő vonalának, mondhatni, verőérének áramában a hetvenes, nyolcvanas évek Vigiliájának, a Vigilia Könyveknek szellemét érzem mérvadóknak. Amikor lényegében Hegyi Béla munkássága a maga nemében egyedülálló módon kiteljesedik. Korszakos újjítóként, bátor kísérletezőként „egy asztalhoz”, a Vigilia asztalához ültette a kor különböző világnézetű vezető értelmiségét, és megteremtette a honi és világirodalom ötödik műnemét, az esszé-dialógust (Király István esszébeszélgetésnek nevezte

Hegyi műveit). Ma már forrásértékűek a Rónay, Hegyi idejében szerkesztett Vigilia tematikus (zsidó, cigány, külhoni magyarság) számai, kortörténeti jelentőségűek a Vigilia körkérdései – és hivatkozási alappá lesznek a *Zárójelentés a kor falára* című kötetbe szerkesztett veretes gondolatok, elemzések, kritikák. Hegyi Béla új könyve középpontjában a bátor, modern és klasszikus értékeket magába fogadó Hegyi-dialógus, a költői magasság és képi-filmszerű mélység, de mindenekelőtt az őszinte tárgyilagosság áll. Igen, a bevezetőben idézett vallomás és ez a vers (*Mit ér?*) illik most legjobban Hegyi Béla barátomuramhoz (sic!):

„Mondd, mit ér annak az ára, / Ki pénzt nyál, hasal, kéreget, / Koldus a fia, apja lánya, / Üldözik

hájas véredek? // Mondd, mennyit ér az árulása, / Barátnak, szónak végzete, / Mitől fordul rombolásba / Eszükre büszkék ép esze? // Mondd, mit ér annak imája, / Ki mindent Istenre hagyott, / És a mennyek országába / Úgy jut, hogy mindig becsapott? // Mit ér, mit ér az ideája, / Hitnek, jövőnek kényszere, / Ha nincs a szeretetnek láza, / A holnapnak hű üzenete? // Míg tart az örület násza, / Szíved véti az ütemet, / Szorongva lépsz a barikádra, / Elméd zúgja félelmedet? // Kérded: meddig, meddig bírjuk / Ördögök hetyke ítéletét, / Hazugság uralmát rajtunk, / A média bűvöletét? // Elő a zászlókat gyorsan! / Hát Október mire tanít? / Rázzuk le végleg a múltat, / S kiáltunk boldog hallalit!”

KOVÁCS ISTVÁN (KOVAAX) performansa, *Expanzió XVII.* – „Iszlám”, Terény / Kékkő, 2005

